

УДК 65:011.3

К. О. Чигирик,

аспірант, Київський національний університет технологій та дизайну

ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ

У статті основну увагу приділено розкриттю суті та визначенню місця регулювання як загальної функції менеджменту в системі управління.

The article focuses on revealing the essence and determining the place of a regulation as a general function of management in the management system.

ВСТУП

У процесі ринкових перетворень в різних галузях народного господарства почав активно використовуватися термін "менеджмент". Разом з тим широко використовується поняття "управління", яке ототожнюється з терміном "менеджмент", що призводить до плутанини. Необхідно зазначити, що управління є цілеспрямованою дією на об'єкт з метою змінити його стан або поведінку у зв'язку зі зміною обставин. Управляти можна технічними системами, комп'ютерними мережами, літаком, людьми тощо. Будь-який процес удосконалення дослідження починається з уточнення понятійно-категорійного апарату. Так, на думку І. Т. Балабанова [1], — це процес вироблення і здійснення управлінських впливів. Управлінський вплив — це вплив на об'єкт управління, призначений для досягнення мети управління. Бабанов І.Т. поділяє структурний підхід до управління. Поняття управління, на думку А. Файоля [2], являє собою процес передбачення, організації, координації, контролю, необхідний для формування і досягнення цілей організації. В цьому визначенні прослідковується функціональний підхід.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У ДСТУ ISO 9000—2001 3 зазначено, що управління — це скоординована діяльність, що полягає у спрямуванні та контролюванні організації. Отже, управління зводиться до процесу скоординованої діяльності, тобто до процесного підходу. Як показав аналіз літературних джерел, існують різні підходи до управління, тому перш ніж обирати підходи щодо управління економічними ризиками, слід детально розглянути їх сутність і місце в структурі управлінської діяльності підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Слід зауважити, що управлінська діяльність — це не просто сукупність послідовних дій, а циклічний процес, який повторюється. Отже, процес управління — це замкнений управлінський цикл, який постійно повторюється. Функціонування підприємства завжди пов'язане з ризиками, саме тому виникає необхідність в системі управління відокремлювати функцію управління ризиками. Щодо такого поняття, як управління ризиками, то в економічній літературі [4—9] існує достатньо велика кількість визначень. Однак більша частина вчених визначає його як процес впливу на керований об'єкт, метою якого є пошук можливих шляхів зниження ризиків [5—7]. Так, Хохлов М.В. розуміє під управлінням ризиками — багатоступінчастий процес, який має на меті зменшити чи компенсувати шкоду для об'єкта при настанні несприятливих подій [7]. Гранатуров В.М. [5] характеризує управління ризиками як сукупність методів та заходів, які дозволяють певною мірою прогнозувати настання ризикових подій і вживати заходи з нейтралізації або зниження негативних наслідків настання таких подій. Він поділяє систему управління ризиками на дві підсистеми: керовану (об'єкт управління) і керуючу (суб'єкт управління). У цьому визначенні продекларовано системний підхід (методи, заходи), але не зазначено, в якій послідовності вони мають застосовуватись, які фактори на їх вибір впливають. На наш погляд, визначення поняття управління економічними ризиками має ґрунтуватися на основних положеннях процесного, функціонального, структурного, системного та ситуаційного підходів до управління. Під цим поняттям ми розуміємо процес вибору та реалізації заходів та методів, принципів, функцій, які дають можливість прогнозувати настання ризикових подій з метою прийняття рішень щодо їх нейтра-

Рис. 1. Схематична модель процесу регулювання

лізації з мінімальними для підприємства витратами.

На наш погляд, ризик-менеджмент являє собою специфічний вид управлінської діяльності, який посідає ключове місце у системі управління підприємством. Його значення особливо вагоме у нестабільній економіці, тому ігнорування чи несистемна реалізація функцій ризик-менеджменту негативно впливає на результати діяльності підприємства.

Під функціями менеджменту розуміють відокремлені види управлінської діяльності (трудова процеси у сфері управління), які забезпечують формування способів управлінського впливу. Вони відображають сутність і зміст управлінської діяльності на всіх рівнях управління. За ознакою місця у менеджменті виділяють:

- конкретні (часткові або спеціальні) функції;
- загальні (основні) функції;
- об'єднувальну функцію.

Загальні (основні) функції відіграють важливу роль у будь-яких управлінських процесах. До них належать планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання. Конкретні (часткові або спеціальні) — це функції, для яких характерна панівна роль, із допомогою яких здійснюється певні управлінські процеси. Об'єднувальною функцією менеджменту є керівництво, яке пронизує усі управлінські процеси в організації. У свою чергу конкретні функції можна класифікувати:

- за ознакою процесів управління (управління постачальницькою діяльністю, основним виробництвом, допоміжним виробництвом, патентно-ліцензійною діяльністю, капітальним

будівництвом тощо);

- за ознакою об'єкту управління (управління фармацевтичним підприємством, аптечним складом, аптекою, відділом, цехом, службою, дільницею тощо);

- за ознакою елементів виробничо-господарської діяльності (управління працею, предметами та знаряддями праці, інформацією, технологією тощо).

Реалізація будь-яких конкретних функцій, які відображають управління процесом, об'єктом або елементами виробничо-господарської діяльності, здійснюються шляхом застосування загальних функцій, а саме:

- планування процесу, діяльності об'єкта, виробничо-господарської діяльності;

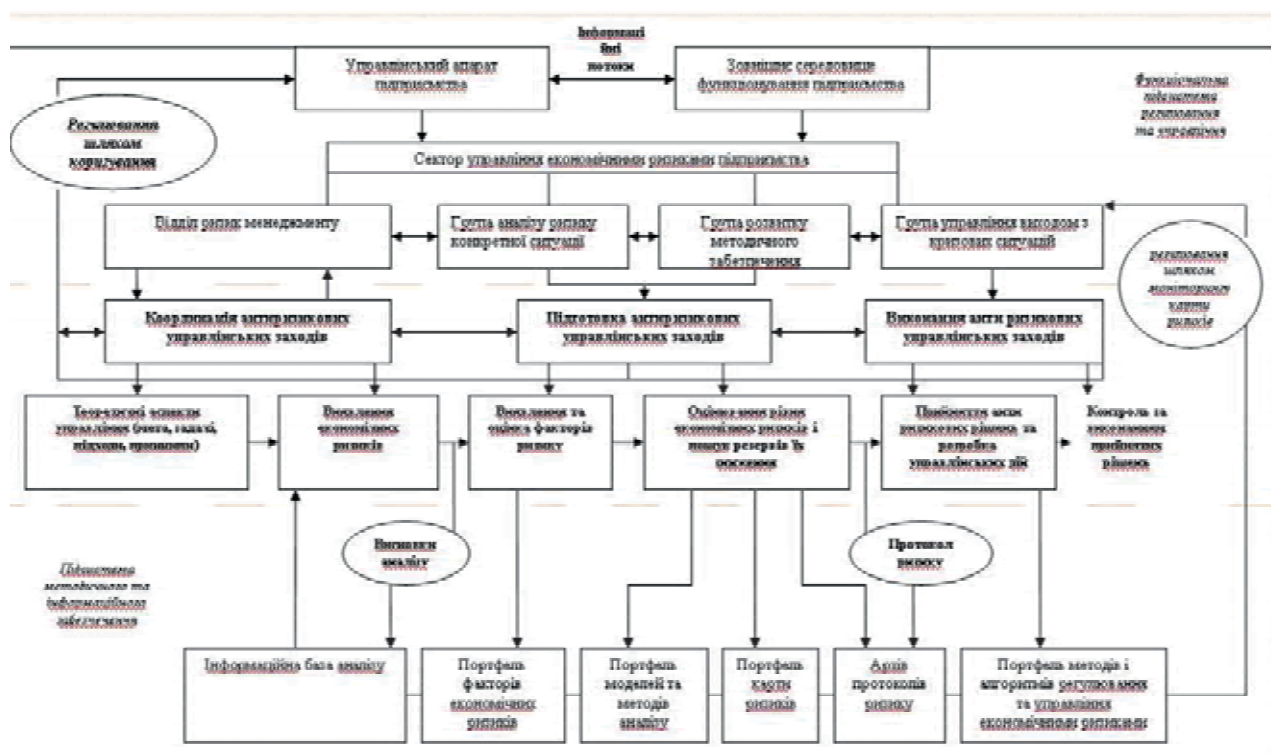
- організування процесу, діяльності об'єкта, виробничо-господарської діяльності;

- мотивування працівників, які здійснюють певні процеси, забезпечують діяльність об'єкта, виробничо-господарську діяльність;

- регулювання процесу, діяльності об'єкта, виробничо-господарської діяльності.

Таким чином, з нашої точки зору, загальні функції менеджменту з абстрактного стану трансформуються у конкретний лише у процесі управління певними об'єктами, процесами, елементами виробничо-господарської діяльності. Тобто загальні функції набувають відповідного змісту тоді, коли вони беруть участь у реалізації конкретних функцій менеджменту. При цьому визначальну роль відіграють конкретні функції менеджменту. Які реалізуються через загальні на засадах керівництва.

Суть і місце регулювання як загальної функції менеджменту у системі управління можна окреслити наступним чином. Регулювання — це вид управлінської діяльності, спрямований на усунення відхилень, збоїв, недоліків тощо в керованій системі шляхом розроблення і впровадження керуючою системою відповідних заходів. Регулювання покликане усунути всі недоліки, відхилення, збої, виявлені у процесі контролювання. При цьому регулювальні заходи можуть застосовуватись на всіх попередніх етапах технології менеджменту (планування, мотивування, організування). Для цього вдаються до коригуючих дій, що базуються на виборі таких рішень: усунення відхилень; перегляд стандартів та критеріїв; усунення відхилень з переглядом стандартів і критеріїв.

Рис. 2. Структурну схему системи управління та регулювання економічними ризиками

Функції планування, організування та мотивування удосконалюються безпосередньо в керуючій системі організації, функції контролю та регулювання — в керуючій та керованій системах. На (рис. 1.) відображена схематична модель процесу регулювання під впливом різних факторів, які вимагають здійснення змін у плануванні, організуванні, мотивуванні та контролі.

Залежно від характеру перешкод чи недоліків, що були виявлені в процесі контролю у керованій системі, регулювання може скеровуватись на конкретний блок (планування, організування чи мотивування). Якщо у блоці "Планування" виявлені перешкоди, то розроблені заходи будуть стосуватись удосконалення економічного, соціального чи технічного планування; якщо перешкоди виникли, наприклад, в організаційній структурі, то мова буде йти про реалізацію заходів у блоці "Організування" з побудови організації, комунікаційних систем тощо. Недоліки у матеріальному стимулюванні працівників керованої системи будуть усуватись у блоці "Мотивування" в напрямі удосконалення системи преміювання, дивідендної політики тощо. На (рис. 2.) запропоновано структурну схему системи управління та регулювання економічними ризиками.

ВИСНОВКИ

Успішна діяльність підприємства значною мірою залежить від ефективності регулюючих заходів, що покликані усунути недоліки в роботі та запобігти потенційним втратам. Виявлення у

процесі контролювання недоліків, відхилень, збоїв є необхідною, але недостатньою умовою стабілізації діяльності підприємства. Адже без розроблення дієвих заходів щодо їх усунення та прийняття відповідних управлінських рішень ситуація в організації не може поліпшитись.

Література:

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. — Т. 2. — К.: Ника — Центр. — 1999. — 512 с.
  2. Урицкая О.Ю. Основы теории экономического риска. — СПб.: Изд-во СПбГТУ, 1999. — 200 с.
  3. Жлуктечко В.І., Наконечний С.І. Теорія ймовірностей і математична статистика: навч. посібник. — К.: ІЗМН, 1997. — 408 с.
  4. Буянов В.П., Кирсанов К.А., Михайлов Л.А. Управление рисками (рискология). — М.: Экзамен, 2002. — 384 с.
  5. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения. — М.: Изд-во "Дело и Сервис", 1999. — 112 с.
  6. Устенко О.Л. Теория экономического риска: монография. — К.: Изд-во МАУП, 1997. — 164 с.
  7. Хохлов Н.В. Управление риском. — М.: Изд-во "ЮНИТИ-ДАНА", 1999. — 239 с.
  8. Черкасов В.В. Проблемы риска в управленческой деятельности: моногр. — М.: Реалбук; К.: Ваклер, 1999. — 288 с.
  9. Чернов В.А. Анализ хозяйственного риска. — М.: Финансы и статистика, 1998. — 128 с.
- Стаття надійшла до редакції 19.11.2009 р.